



MACUO BASÓ

Távoli tartományok szűk ösvényein

– részlet –

Japán nagy költője, Macuo Basó 1689-ben hosszabb utazást tett a szigetország északi részén. Az ekkor keletkezett Oku–no–Hoszomicsi (Távoli tartományok szűk ösvényein) című útinaplóját a japánok nemzeti irodalmuk legjelentősebb alkotásai közé sorolják. Tény, hogy a napló mind terjedelme, mind pedig stílusa miatt korának kiemelkedően fontos alkotása. Basó márciusban Nikkó felé indult el otthonából, majd a Sirakava hágón keresztül Szendai, Macusima, valamint Hiraidzumi érintésével kelt át a hegyeken, hogy a Japán–tengerhez érjen. Rövid pihenő után továbbutazott, és a Deva tartománybeli Szakatán, Kanadzaván, Fukuin és Curugán keresztül szeptember végén érkezett meg Ógakiba, ahol csónakot bérelt, hogy még időben Iszébe jusson, a húszévenként újjáépülő csodálatos szentély ünnepeire. Az út egy részén tanítványa, Szora is vele tartott. Az itt közölt részletben a Hiraidzumi közelében lévő Csúszondzsi kolostornál tett látogatás, a hegyeken át történő vándorlás, a Jamagatánál lévő Rjúsakudzsi templom felkeresése, a Mogami folyón tett hajóút, a Haguro és Gasszan hegyek megmászása, és a Szakatától Kiszagatáig megtett útszakasz leírása olvasható.

•

A hónap tizenkettedik napján elindultunk Hiraidzumiba. Bár a régmúlt korok utazóinak leírásaiból arra következtettünk, hogy estére Aneha fenyőjéhez és az Odae–hídhöz érünk, szomorúan kellett tapasztalnunk, hogy eltévedtünk a vadászok és favágók összevissza taposott ösvényein. Végül a rossz utat választva Isinomaki kikötőjéhez jutottunk, ahol kénytelenek voltunk megszakítani vándorlásunkat.

A város feletti dombról csodálatos kilátás nyílt az Aranyvirág-hegy híres szigetére. A kikötői öbölben kereskedelmi hajók százai nyüzsögtek, a parton az éppen akkor érkezett telepeselek versenyeztek egymással a földfoglalásban. A szélrózsa minden irányából konyhai tűzhelyek inycsiklandozó füstje szállt. Bármennyire is színesnek tűnt ez a világ, mégis csalódottsággal töltött el bennünket, hogy szándékunk ellenére jutottunk ide. Szürkület lévén, némi pihenés reményében szállás után kellett néznünk, de minden igyekezetünk hiábavalónak bizonyult. Az emberek csak a saját gondjaikkal voltak elfoglalva, így nem nyertünk senkinél sem bebocsátást. Éjszakára egy elhagyott, omladozó kalyibában húztuk meg magunkat.

A helyes irány felfedezésében reménykedve már kora hajnalban tovább indultunk. Futó pillantást vetettünk a Szodei révre, Obucsi pompás legelőire és Mano nádasaira. Egy kiterjedt, mocsaras terület melletti töltésen szaporáztuk lépteinket, és estére már Toima településre érkezünk, ahol egy fogadóban töltöttük az éjszakát. Másnap mintegy ötven mérföldnyi fárasztó gyaloglás után végre megérkeztünk Hiraidzumiba.

A hajdan hatalmas város virágzása csupán három nemzedéken át tartott, aztán mint a legendabeli álom, egy szempillantás alatt véget ért. Bár a Hidehirák palotájának főkapu felőli oldala ma is lenyűgöző látvány, a legtöbb épület helyén már csak műveletlen földet lehet látni. A Takadacsitól fenséges kilátás nyílik a Nambu–kerület felől hömpölygő Kitakami folyóra, amelybe a Kinkei domb lábánál álló Idzumi–kastély körül jókora félkört leírva áramlik a Koromo patak. Jaszuhirának és társainak őrhelye a Koromo ezen természet adta védelmében kitűnő megfigyelést biztosíthatott a barbárok támadásakor. Így lehetett, mert a dombon álló kastély a sokszoros túlerővel szemben is védhetőnek bizonyult. Elgondolkodtató, hogy a hősi harc emlékeit annyi év elteltével mára teljesen benőtte a fű. Így nyernek különös értelmet a klasszikus sorok: „Bár az ország elveszett, de a hegyek és folyók még megmaradtak nekünk; hol egykoron kastély állott, most tavaszi fű zöldell...” A régmúlt események helyszínén csendben kuporodtunk le sás–kalapunkra, és arcunkat a meghatottság könnyeiben fűröszteve adtuk át magunkat az emlékezésnek.

*Zöldellő mező:
szemfedője tűnt korok
hős álmainak.*

*Ősz Kanefusza,
bokrok hőszín szirmai
őrzik emléked!*

Némi könyörgés után beengedtek a még ma is álló két épületbe, amelyeknek híre még odahaza jutott el hozzánk. Az egyikben a szútrákat őrzik, és itt látható a három koporsó, valamint a három Buddha-szobor. Bár az időjárás szeszélyeitől éppen zsendelytető védte őket, a „Hét Kincs”, a drágaköves ajtók és az aranyozott oszlopok évszázadokig voltak kitéve a tördelő fagynak és az izzó napsütésnek. Bizony, így enyésznek el a régmúlt híres emlékei. Még szívesen maradtunk volna, azonban az örök által engedélyezett időnk gyorsan lejárt. Bármennyire is nehezünkre esett, szedelődzködnünk kellett.

*Májusi esők!
Az Arany Fény Csarnokát
ma ki védi meg?*

A nambui országútról letérve, Ivade városa felé vettük az irányt. Miután Oguroszaki és Micu–no–Kodzsima útján magunk mögött hagytuk Narugo fürdőhelyet és a Sitomae–sorompót, úgy határoztunk, hogy Deva tartományba megyünk. Az egyik használaton kívülinek tűnő úton egy túlbuzgó őrral találkoztunk, aki gyanakodva állított meg bennünket. Csak hosszas magyarázkodás után sikerült őt meggyőznünk ártalmatlanságunkról, mire végül nagy kegyesen továbbengedett. Az elvesztegetett idő pótolhatatlannak bizonyult, ugyanis éppen az Ójama hegy megmászása közben tört ránk az éj. Egy határőr házánál kopogtattunk, aki az istállóban adott szállást. Reggelre azonban hatalmas vihar támadt, így háromnapi kényyszerű tétlenségre ítéltettünk ezen a sivár helyen.

*Bolha és tetű!
Ló horkant! Ó, természet,
könyvits álmomon!*

A házigazda azt javasolta, hogy fogadjunk fel egy helybélit, mert a Deva felé vezető úton könnyen eltévedhetünk, ráadásul rablók is leselkedhetnek ránk. Megszívleltük tanácsát, és a vihar elmúltával megállapodtunk egy fiatalemberrel, aki kezében tölgyfahusánggal, oldalán rövid karddal fölfegyverkezve vezetett bennünket. Libasorban, szüntelenül az őr által ecsetelt veszélyekre gondolva, nehéz léptekkel követtük őt a számunkra ismeretlen rengetegbe.

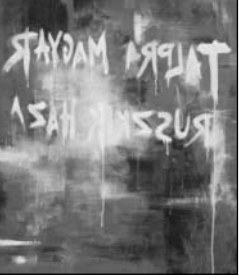
A sűrűben a madarak énekét sem lehetett hallani. Odafent a fák ágai annyira összefonódtak, hogy azt hittük, megint éjszaka van. Egyre lassabban haladtunk. Megpróbáltatásainkat ősi költeményekből vett idézetekkel igyekeztünk enyhíteni: „*most a törpebambusz szárait hajtogatjuk félre utunkból, most sziklákon bukdácsolva kelünk egy patakon át*” – ám az így életre keltett sorok nem segítettek rajtunk. A testünkön végigcsorgó verítéktől ruhánk egyre nyirkosabb lett, lábunk remegett, tudónk zihált. Mondhatom, igencsak megkönnyebbültünk, mire a szabadba értünk, és végre megfürdethettük arcunkat a Nap sugaraiban. A Mogami birodalma terült el előttünk. Vezetőnk még elmondta, hogy ezen az úton bizony gyakorta történik szerencsétlenség, és áldhatjuk sorsunkat, hogy békességben és zavartalanul jutottunk el idáig. Szavai – noha már biztonságban érezhettük magunkat – bizony hevesen megdobogtatták szívünket.

Obanadzavában felkerestük régi ismerősünket, egy Szeifü nevű, kifinomult szellemű, tehetős kereskedőt, akit a fővárosban tett gyakori látogatásai a vándorélet nehézségeiben is edzetté tettek. Szerencsénkre otthon volt, így pompás udvarházában pazar fogadtatásban részesültünk. Ráadásul több napig élvezhettük vendégszeretetét. Elláttak bennünket minden földi jóval, hogy kipihenhessük utazásunk fáradalmait. Látogatásunkat a szép környezetben tett magányos sétákkal és éjszakába nyúló beszélgetésekkel tettük élvezetesebbé.

*Árnyas vendégház;
otthoni szellő, bizony,
jobban simogat...*

*Takarodj gyorsan
a selyemhernyódoboz
alól, te varangy!*





*Beni-virágok!
Almom: hölgyem fésüli
szép szemöldökét.*

*Asszony-gondozta
selyemhernyók: távoli
világ képze.*

Jamagata közelében áll a Rjúsakudzsinak nevezett hegyi templom. A híres, régi mester, a zseniális és utánozhatatlan Dzsikaku Daisi építette egy igen szép, csendes és békés vidéken. Obanadzavai barátaink tanácsára meglátogattuk ezt a helyet. Tervezett útvonalunkról letérve, mintegy tizenhét mérföldnyi kerülő után értünk a templomhoz. Sietve elfoglaltuk szálláshelyeinket a kolostor épületében, hogy még világosban fölmelessünk a domb tetején épült főtemplomhoz. Az út mentén zárt ajtajú, takaros kis szentélyek sorakoztak. Az építők kezeit dicsérte, ahogy a szépséges kövek közé fenyőket és ciprusokat telepítettek. A kövek természet adta felületén és a talajon puha moha fészkel, körül mindenütt végtelen csend honolt. Mélyedéseket kerülgetve, sziklákon kapaszkodva jutottunk fel a Tiszteletre Méltó Buddha Templomához, hogy megpihenve e magánnyal átitatott világ közepén, mindennél mélységesebben érezhessük szívünkben a béke és nyugalom csodálatos állapotát.

*A csend honában
tücsökdalt visszhangzik száz
sziklaparaván.*

Abbéli szándékunkban, hogy hajóval ereszkedjünk le a Mogami folyón, Óisidánál vártuk ki, hogy az idő a víziúthoz alkalmas legyen. Itt az ősi haikai-iskola lapjai ugyan már szétszóródtak a szélben, de a vágyakozás a felejthetetlen virág után tovább élt az emberek szívében, ily módon is a szépségre hangolva egyszerű szellemüket. Vívódásuk, hogy melyik utat kövessék, a régit vagy az újat, valamint abbéli szomorúságuk, hogy nem ismertek senkit, aki kétségeiktől megszabadította volna őket, arra készítette bennünket, hogy mint zarándoklataink során már annyiszor, elkészítsünk egy versciklust, melyet útmutatóul hátrahagyunk számukra.

A Mogami Micsinokuban ered és Jamagata járáson keresztül kanyarog lefelé, tovább. A folyó az Itadzsi hegyet észak felől megkerülve, Szakatánál ömlik a tengerbe. Medrében olyan veszedelmek leselkednek a hajósokra, mint a Goten-szoros és a Hajabusza-zuhatok. Az esőzések után alaposan megduzzadt áradat viszontagságossá tette utunkat. Hajónk, mely rizskévéket szállított, és ezért az ina-no-bune nevet kapta tőlünk, végig buja, zöld növényfüggöny takarásában haladt. Láttuk a Siraito-vízesést és a meredek parton a Szennin-do remetekunyhót. Végül, ha némileg megkésve is, megérkeztünk célunkhoz. Előttünk hömpölygött a tenger.

*Tavaszi esők,
gyűljetek! Hadd rohanjon
velünk a folyó!*

Június harmadik napján a Haguro hegy előtt álltunk. Mielőtt a kolostor felé vettük volna az irányt, tiszteletünket tettük a hegy lábánál élő régi ismerősünknel, Kondó Szakicsinél. Távolléte miatt a kolostorban az apát úr megbízottja, Egaku, a szent tanár fogadott nagy tisztelettel bennünket. Szállást a Minamidani keleti épületszárnyában kaptunk. Az apát úrral nem találkozhattunk, ezért másnap reggelre egy haikut függesztettünk ki ajtajára:

*Forró déli szél!
Minamidani haván
csak lág fuvallat!*

5-én imádkozni mentünk a Haguro-szentélybe. A hely nevének eredete nehezen deríthető ki. A hivatalos iratok szerint Deva tartomány régen hűbérként madártollakat szállított a trónnak. Az Endzsi kánonban említenek egy „Szatojama” nevű szentélyt, amely egyszer északi útján csodálatba ejtett egy hivatalnokot, de nem kizárt, hogy az eredeti szöveghez képest elírták vagy félreolvasták a nevet. „Hagurojama” rövidítése is lehet a „Devabeli Kurojamá”-nak. A „Három Hegy”: Haguroszan, Gasszan és Joduno a régi írásokban együtt szerepelnek. Az is kideríthetetlen, hogy a kolostor alapítója, Nódzsó, a nagy tanító, valójában mikor élt.

A nyolcadik napon megmásztam Gasszan hegyét. Nyakamban fehér papírkötéllal, fejemen hősín gyapjucsuklyával léptem rá a ködfelhőkön át vezető nyolc mérföldes emelkedőre. Lélegzetem el-elakadt a ritkuló levegőben, ahogy csúszkáltam a jég- és hófoltokon, és amikor végre átjutottam a felhőkön, úgy tűnt, mintha csak néhány lépésnyire volna az ég. Ott álltam a csúcson, kifulladásra és félholtra fagyva. Tekintetem egybefogta a lemenő nap vörös korongját és az ezüstösen feltündöklő teliholdat. Bambuszágakból készítettem magamnak kerevetet, kibéleltem puha levelekkel, majd lefeküdtem és fejemet a tenyeremre támasztva mély álomba merültem. Amikor másnap a reggeli nap ragyogása szétzavarta az utolsó felhőket is, elindultam lefelé.

Az úton végig látható volt egy kővályú, amely az öreg kovácsműhelyhez vezetett a hegyi forrás vizét. Ide, a forrás vidékére vonult el Gasszan, a magányos kardkovács, egy-egy mestermunka készítése előtt, hogy néhány napos elmélkedést követően, tisztán, mint a víz a patakban, a tűzhöz záródokoljon a pengét megedzeni. Ügyességének és odaadásának híre terjedt az országban. Ezen a különös helyen készítette utolsó remekét is, hogy aztán soha többé ne vegyen kardot a kezébe. Ismerte a víz varázslatos képességének titkát, és rádöbbsent, hogy ez a tudás mekkora hatalommal ajándékozta meg. És tudott erről a hatalomról lemondani. Erről szól a kínai Rjöszen írása is, ám Kanszo és Bakuja történetéből fölösleges lenne eltanulni mást, mint az alkotáshoz szükséges mély odaadást, amely nélkül boldogulni nem érdemes.

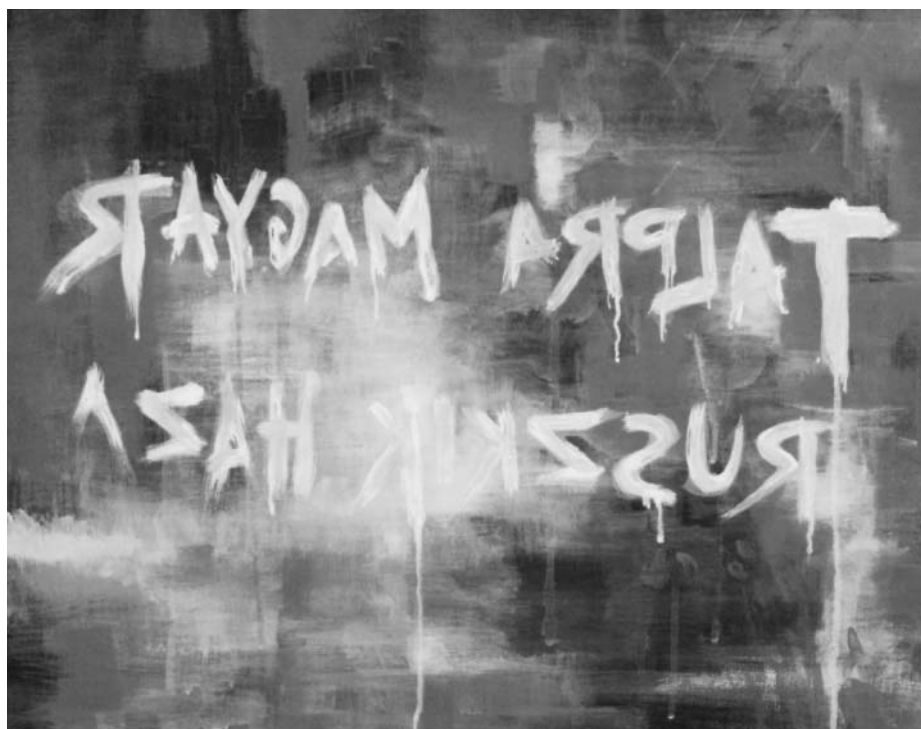
*Hűsítsd szívemet,
sarlóhold fénye, halvány
hegyet fess elém!*

*Holdbéli hegyek
mögött mennyi felhőcsúcs
morzsolódik szét?*

*Ruhát áztató
ösvényen járó vándor:
én, Senkiföldjén.*

Másnap meghívást kaptam Curugaokából, Nagajama Sigejuki várúrtól. Dzusi Szakicsivel, aki a Haguro-szentélynél tett látogatásomkor csatlakozott hozzám, összeállítottunk egy kőtetnyű láncverset, amivel beállítottunk a nagytiszteletű harcoshoz. Nagajama igen meleg fogadtatásban részesített bennünket, majd amikor megtudta, hogy hajóval készülünk leereszkedni a Mogami folyón, szerencsés utat kívánt, és üdvözlését küldte szakatai vendéglátónknak, a kiváló orvosként ismert Enan Fugjokunak.

Juhász Tibor munkája





*Hús szél, lágy hullám,
lenyugvó nap: sétához
pompás társaság!*

*Kiáradt folyó
hullámai csapkodják
a nap lángjait!*

Kiszagata a hegyeken túl, a tengerparton fekszik, 30 mérföldnyire Szakatától. Én már beutaztam az egész országot, megszámlálhatatlan vidéket ismerek, elmondhatom hát, hogy volt részem a természet szépségeiben. Jártam az óceán és a föld találkozásánál, hajóztam pompás folyókon, körültekintettem fantasztikus hegytetőkről, és mégis mindig arra vágytam, hogy egyszer láthassam Kiszagata lagúnájának csodáját. Sokat hallottam a hely szépségéről, így volt időm felkészülni rá, a látvány mégis szíven ütött. Álltam koradélután a fehér homokon, a szél kavargott a tengeren, és néztem, ahogy a Csokai-hegy fel-felderengett a ködös eső mögött. Olykor tapogatózva kerestem társaimat a sötétben, máskor meg hibátlanul tiszta volt az ég. Reménytelenül szép volt a vidék. Heves záporban kúsztunk le a halászok zsúpfedeles kunyhóihoz.

Másnap, rózsálló naptól ragyogó, tiszta reggelre ébredtünk. Tengerre szálltunk, hogy végig, az öböl mentén hajózva Noindzsimába menjünk, arra a vidékre, ahol Saigio három évig a világtól elvonultan, szent magányban élt. Kikötöttünk a fővenyen, és megnéztük a nagy költő emlékeit. Az öreg cseresznyefa alatt felidézttük az „Evezés a virágok fölött” című verset. A parton meglátogattunk egy sírt, amelyet Dzsingu császármónek tulajdonítanak, majd felmentünk a közelben álló Kanmandzsúdzsi-templomhoz.

Leültünk a templom fogadóhelyiségében, és a felhúzott ablakredőnyöknél gyönyörködtünk a táj szépségében. Délen az öböl fölé magasodó Csokai-hegy támaszkodott az éghez, nyugatra a Mujamuja-gát zárta le az utat. Keletre a rakpart irányába vezető Akita-országút nyúlt el, északra, ahol a hullámok birtokba vették a fővenyt, méltóságteljesen emelkedett a tenger teste, míg távolabb Siogosi partja hívogatott.

A part széltében és hosszúságban körülbelül három mérföld. Formailag hasonlít ugyan Macusimához, de a hangulata egészen más: a macusimai égbolt mosolygó és derűs, míg Kiszagata esőcseppjei lehangolóak. Ott a vidámság és a harmónia kellemes hangulatot kelt, itt viszont a melankolikus helyszín a magányos és zaklatott emberi léleknek kedvez.

*Könnyesen tekint
Kiszagata felett az ég.
Virágok áznak.*

*Az árban darvak
kapkodják lábaikat
Siogosinál.*

*Halászkunyhóban
esti pihenő: késő
már kihajózni.*

*Kócsagfészekben
soha sincs béke: hullám
tör otthonunkra.*

Néhány nap múlva kényszerű istenhozzádot mondtunk szakatai barátainknak, és társaságunk elindult az északi országúton, a felhők alatt, visszafelé. Fárasztó és hosszú menetelés várt ránk. Úgy tájékoztattak, hogy a kagai kastélybirtok még 390 mérföldnyire van. Egy régi töltesen gyalogoltunk Ecsigo tartományban, majd egy száználmasan meleg és esős napon csüggedten Eccsu tartomány felé vettük az irányt. Most is esik. Betegen, rossz közérzettel írok egy filcdarabra, papír helyett.

*Végtelen úton
éjre éj – hogy hányadik,
már nem is tudom.*

Greguss Sándor fordítása

JEGYZETEK

A hónap tizenkettedik napján – 1689. május 12. (a *Genroku* időszak második évének májusa). Szora saját útinaplójában másként emlékszik (*Szora Dzuiko-ki* – *Szora utazásai mesterével*), ő a tizedik napra teszi ezt az időpontot.

Aneha fenyője – *Aneha*, falu *Rikudzen* tartomány *Kurihara* kerületében, 34 mérföldre *Macusimától* északra. A híres fenyőt először az *Isze Monogatari*-ban (*Isze történetei*) említik. Miután az eredeti fa kiöregedett, időről időre újat ültettek helyébe:

*Asszonyi szépség:
fenyő, Aneha mellett,
jőjj városomba,
baráti társaságban
dicsekedhetnék veled!*

Odae-híd – Híd 17 mérföldre *Macusimától* északkeletre. *Odae* az élet fonálának elszakadását is jelenti. A név már a korai japán gyűjteményekben megtalálható. Az itt olvasható vers az 1086-ban összeállított *Gósúinsú* antológiából való. *Micsinoku* Japán északkeleti részének ősi neve:

*Ez Micsinoku
földjén Odae-hídja?
Félek, reszketek...
De mit érne életem,
ha nem mennék át rajta?*

Aranyvirág hegy – Basó itt történetileg téved. A hely, ahol Japánban először találtak aranyat – mert ő erre gondol – máshol van. A *Kinka-jama* (kinka = aranyvirág) szigete nem látható a *Kitakami* folyó torkolatától. A történet a következő: A *Tempjő* 21-ik évében (749.) aranyat találtak *Oda* prefektúra egyik hegyén. Az értékes fémeket az előírásoknak megfelelően bemutatták az uralkodónak. Az akkori udvari költő, *Ótomo-no-Jakamocsi* kedvező hatalmi jelnek tekintette ezt, és írt egy verset az „arany virágának” dicséretére. Később a *Kinka-hegy* szigetét, amely valójában a közeli *Odzsika* félszigetnél van, a híres vers nyomán próbálták azonosítani, és így került be a köztudatba az „arany virágának” hegyeként:

*Hol Micsinoku
hegyei nőnek, a Nap
Fiának földjén,
aranyvirág sarjadt fel.
Fénye örökké lángol.*

Szodei-rév – *Szode* jelentése: ruhaújj, tok, hüvely. A rév *Isinomakitől* északra található. A *Sin Gósuisú* antológiából (1382.) ismert a következő vers:

*Szode révjénél,
Micsinoku országában,
van egy folyó,
mely könnyekből árad.
Áthömpölyög szívemen.*

Obucsi legelői – *Isinomakitől* kettő mérföldre északra található nagy kiterjedésű legelők. A *Gózsensú* antológia (951.) versét egy nő írta szerelméről, aki elhagyta őt:

*Obucsi lovai,
Micsinoku földjén
szabadon élnek,
szilajak és erősek.
Sosem szelidülnek meg.*

Mano nádasai – *Isinomakitől* 6 mérföldre északra fekvő mocsaras terület. A róluk szóló vers a *Manjósú* antológia 396. darabja.

*Micsinoku távoli földjén
Mano nádasai oly messze vannak,
hogy csak az emlékezet
láthatja tisztán őket.*

A hajdan hatalmas város... – Történeti utalás az északi *Fudzsiwara* családra, amely egy időben a környező tartományok jelentős részét kormányozta. Székvárosuk *Hiraidzumi* volt. A család, neve ellenére,



semmiféle rokoni vagy hűbéri kapcsolatban nem állt a *Heian*-kor császári udvarának kiemelkedő befolyású Fudzsivaráival. A város messzire feküdt az akkoriban a civilizáció központjának tartott Kiotótól, ahol a császári familia is élt. A vezető hatalmi réteg a császári székhelyen összpontosult, ezért a nagy távolság bizonyos fokú biztonságot is jelentett az északi Fudzsivarák számára, és sikerült némi önállóságra szert tenniük. Az irányításuk alatti tartományok gazdagok voltak természeti kincsekben, és az így befolyt jövedelmekből Hiraidzumit egy nagyszerű „Kis Kiotóvá” alakították. A család 1094–1189 közötti fénykorának képviselői, *Kijohira*, *Motohira* és *Hidehira* voltak. Hatalmuk akkor szűnt meg, amikor Hidehira fiát, *Minamoto-no-Joritomót* legyőzte a kamakurai sógun. A különböző intrikák és hatalmi szervezkedések kuszaságában akkoriban is nehéz volt eligazodni, de úgy tűnik, hogy mint annyiszor abban az időben, csak mesterséges ürüggyel, valamint erős hadsereggel és hatalmas vérfürdő árán sikerült megdönteni az északi Fudzsivarák uralmát. Maga a történet országszerte elhíresült, és a XVI. századra a japán kultúra és művészet egyik leggyakrabban feldolgozott témája lett.

Mint a legendabeli álom – Basó összeveti a család rövid életű virágzását a klasszikus kínai irodalomból ismert diák, *Lu-Seng* történetével, aki egyszer egy útszéli vendégfogadóban azt álmodta, hogy ő a császár.

Takadacsi – „Magas Rezidencia”. Itt keresett menedéket a családhoz tartozó *Josicune*, későbbi gyilkosa, *Jaszuhira* elől.

Nambu-kerület – A mai *Tóhoku*-kerület északkeleti részének korabeli neve.

Kinkei-domb – Kis domb a kastély nyugati részénél. A nagy építkezések idején a dombot a Fudzsi hegy formájára alakították. *Motohira* egy ősi hagyományt követve két aranyfácánt (*kinkei*) áldozott és temetett itt el, hogy szellemeik a hely őrzői legyenek.

Bár az ország elveszett – *Tu Fu* (712–770), a *T'ang*-dinasztia korának híres kínai költője által írott gyönyörű „Tavaszi vers” részlete. Basó nem csak azokra utal ezzel az idézettel, akik mindvégig kitartottak *Josicune* mellett, hanem a Fudzsivarák végső vereségére is.

Zöldellő mező... – Basó verse.

Ősz Kanefusza... – Szora verse. Kanefusza hadvezér volt a Fudzsivarák alkalmazásában és *Josicune* társa a halálban.

A három koporsó – *Kijohira*, *Motohira* és *Hidehira* emelvényre tett koporsói, mögöttük egy-egy Buddha-szoborral.

„*Hét Kincs*” – Arany, ezüst, zafír, kristály, fehér és vörös korall, valamint smaragd, az *Örök Élet Szútrája* alapján.

Májusi esők... – Basó verse.

Oguroszaki, Micu-no-Kodzsima – *Oguroszaki* település *Ivadejama* és *Narugo* között, a *Tamacukuri* folyónál. A folyó itt három szigetet vesz körül (*Micu-no-Kodzsima*), amelyeket először a *Kokinsú* antológia egyik verse említ:

*Oguroszakinál,
a Háromszigeten
élnek barátaim.
Nincs náluk fontosabb.*

Ójama – Több hegy helyi elnevezése. Hőseink valószínűleg a *Nakajama* hágónál keltek át.

Bolha és tetű... – Basó verse.

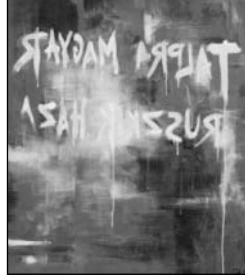
„*most a törpebambusz...*” – Utalás egyszerre két kínai költőre is: *Tu Fu*-ra és *Vang An-Si*-re (1021–1086), akik megverselték ezt a szituációt.

Szeifú – *Szeifú Szudzuki* (1651–1721), gazdag *beni-festék*- (szépítőszér-) kereskedő, Basó ismert tanítványa. Versei több antológiában olvashatók. (Obanadzava vidéke híres volt akkoriban a *beni* nevű növény természetéről. Ebből nyerték ki a nők és a tehetősebb városi férfiak köreiben általánosan használt arcpirosítót és szemöldökfestéket.)

Árnyas vendégház..., Takarodj gyorsan..., Beni-virágok... – Basó versei.

Asszony-gondozta... – Szora verse.

Rjúsakudzsi – Buddhista templom, a helybeliek *Rissakudzsi*-nak nevezik. A japán zen-buddhizmus *Tendai* irányzatának alapításában épült, 860-ban. A mai Jamagata várostól 7 mérföldre északra található.



A csend honában... – Basó verse.

A Mogami... – Basó itt téved. A Mogami forrása az *Udzen* és *Ivasiro* tartományok határát alkotó hegyekben van. A folyó, amely a leírásnak megfelel, valószínűleg a *Szugava*, a Mogami egyik mellékfolyója volt.

Goten-szoros – Goten szétszórt „go-köveket” jelent. A szorosban ezek a kövek veszélyeztették a hajózást.

Hajabusza-zuhatok – Hajabusza jelentése: „sólyom”. Olyan hirtelen és sebesen lódul meg itt a folyó sodra, ahogy a sólyom csap le áldozatára.

Itadziki-hegy – A hegy kétezer láb magas, meredek partjai közvetlenül szegélyezik a folyót. A név jelentése: „csupasz deszkával fedett”.

Ina-no-bune – Az *ina* szó jelentése hol „rizs”, hol pedig „nem”. Ina-no-bune = rizshajó, átvitt értelemben talán „múló ellenkezés”. Az *ina* szó hagyományos kifejezés a klasszikus irodalomban a szerelmi viszonyok során megnyilvánuló kétértelműség ábrázolására. Egyik előfordulási helye a Kokinsuban található:

*Nem, mint kikötött
rizs-hajó, talán mégsem
maradok, hiszen
egyszer úgvis kijutok
a hónapok sodrából.*

Siraito-vízesés – Kb. 70 láb magas, sűrű lombfüggönnyel takart vízesés.

Szennin-do – Szentély, melyet a híres samuráj, *Hitacsibó Kaiszon* emlékének ajánlottak, aki Minamoto-no-Josicune csatlósa volt. A *Heikéken* aratott győzelem után elvonult a világtól, és a *Tao*-nak szentelte életét. A legenda szerint természetfölötti hosszúságú kort ért meg.

Tavaszi esők... – Basó verse.

A *Haguro* 419 m-re magasodik a tengerszint felett, északi irányban *Joduno* és *Gasszan* után a harmadik hegycsúcs. Itt épült fel a szigorú önmegtartóztatásáról híres *Haguro-szekta* központja, amely Basó korában a buddhizmus és a sintó kombinációját képviselte. A két vallás a Meidzsi - korban hivatalosan különvált.

Dzusi Szakicsi – *Kondó Szakicsi*, textilfestő és haiku-költő, a hegy tövében lakott, ahol textilfestő műhelye volt. *Dzusi* jelentése tanár vagy tanító, valójában egy hivatalos változata a családi névnek. Azóta ismerték egymást, hogy egyszer meglátogatta Basót Edóban. Utazás közben, Kjotóban halt meg, 1693-ban.

A *Haguro-templom* és szentély hivatalos feje (apátja) akkoriban *Bettó* volt. Ő volt az egész komplexum főnöke is.

Egakut (Bettó helyettesét) rendelték az utazók szolgálatára. Egaku költőként Basó hivatalos tanítványai közé tartozott.

Minamidani – 1662-ben épült új templomépület, tíz évvel később leégett, majd újraépítették. Basó és Szora itt szálltak meg. A templom a Meidzsi - korszakig működött önállóan, ma egy alapítvány tartja fenn.

Basó szerint összeállítottak egy verssorozatot, amelynek első versét június 4-én függesztették ki az apát ajtajára. A teljes költemény csak napokkal később, a Gasszan és Joduno felé tett kitérők után készült el.

Forró déli szél... – A kontraszt Basó versénél a déli légáramlatok és a hideg hófelszín találkozásában érzékelhető. Japán északi részén vagyunk, és bár június van, a hó még nem olvadt el a hegyekben. Basó gesztusa a fogadtatásért érzett hála kifejezése. Japánban a szent helyek tisztelete legtöbbször független volt a vallási hovatartozástól. Különösen így van ez *Nódzsó Taisi* fellépése és a zenbuddhizmus meghonosodása óta.

Nódzsó – Nódzsó Taisi neve közismert Japánban. *Haehikó* néven, *Szusun* császár (587–92) harmadik fiaként született, és a trón esetleges várományosa volt. Az ő idejében jelent meg Japánban a buddhizmus. Az idegen vallást eleinte tiltották, követőit üldözték, ennek ellenére gyorsan terjedt. A buddhisták ellenálltak, *Szoga no Umakó* vezetésével felkelés tört ki, amelyben a császárt megölték. Az udvarból menekülő ifjú herceg a lázadók kezére került. Az Umakó család azonban a pártfogásába vette, taníttatta,



igy idővel bevezetést nyert a buddhizmusba. A család legnagyobb ellenfelei, sintó természetihitét valló *Monobe* és *Nakatomi* klánok szintén igényt tartottak a hercegre. Haehikó az északi területre menekült. A legenda szerint egy szent madár vezette a fiút a hegyhez, ahol hivatalosan is lemondott a világi élet-ről. Azt mondják, megnyíltak neki a hegyek. Háncsból és indákból készített ruhát hordott, magokon és bogyókon élt. Egy szentélyt épített, amely ma is áll, őrizve az alapító hamvait, a kezdetektől a két vallás egységét hirdetve.

Endzsi Kánon – *Endzsi Siki*, *Dajjo* császár katonai vezetője, 905-ben rendelkezést bocsátott ki, amely szerint összeírták az akkori területeket, meghatározták a felügyeleti formákat és rögzítették a hivatali rendszabályokat. A munkához felhasználták a régebbi korok dokumentumait is, ezért a különböző írás-variációk olvasatai miatt gyakran történtek elírások. A Basó által említett rész a hűbéri területek bírósági hivatali rendjét, az udvari ceremóniák szabályait és a szakrális helyek listáját tartalmazza.

Szato ..., *Haguro* ..., *Kuro* ... – A különbségek nem is annyira az írásmódban, mint inkább az olvasatban vannak: a gyakran azonos írásjelekhez különböző hangalakok tartozhatnak, amelyek bizonyos szöveg-variációk esetében még a szakértőket is vitákra készítetik.

Gasszan – Basó zarándokként, az előírt kellékekkel kezdi meg útját a hegy tetejére. A fásztó gyalog-lás után megadatik neki, hogy kozmikus élményben részesüljön, egyszerre pillanthatja meg a látható világ születését és halált szimbolizáló két végpontját: a feljövő holdat és a lenyugodni készülő napot. És túllépve a buddhizmuson tisztelettel fordul a „buddhizmus előtti hegy” felé. Írása emlékeztet a *mac-usimai* hágón történt átkelésre: az ott megtapasztalt minőség hasonló volt, de a körülmények mások. Ott a könnyűség érzése, itt a rosszulleté, ott a vidámságé, itt a hideg és a kimerültségé. De mindkét helyszínen lenyűgözi a szépség, amelyet vallásos áhitattal szemlél.

A kardkovácsokról szóló korabeli adatok szerint kb. 1200 „Gasszan-stílusúnak” nevezett hordozható kovácsműhely volt használatos ezen a vidéken. A környékbeli kardkovácsok később már név nélkül, csupán egy számmal jelölték munkáikat. A Gasszan-stílusú kardok a legjobbak közé tartoztak, és igen kelendők voltak. Basó története utal arra a rituális szokásra, hogy a kardkészítők ugyanazzal a szent forrásvízzel tisztították meg magukat a kard elkészítése előtt, amellyel később a pengét edzették.

Kanszo és Bakuja – Basó a kínai *Rjószenre* hivatkozik, aki a *Si-Csi* című könyvben ír a legendabeli kínai házaspárról, akik elzarándokoltak egy mítikus helyre, ahol a legszebb kardokat készítik, szereztek két nagyszerű kardot, amelyeket elneveztek magukról. Basó jegyzete emlékeztet erre az útra, hiszen ő is „égi utat” tett a hegyre. De emlékeztet arra is, hogy a történetben az igazi üzenet a kitarásról szól. Az igaz lélekről, a teljes odaadásról, a művészi elmélyülésről és odaadásról.

Nagajama Sigejuki – A *Szakai* tartományt irányító *Goroemon* hadúr katonai vezetője, maga is jeles kardforgató. Basó tanítványaként értett a versíráshoz is. (Basó szintén szamuráj származású volt, tehát a harcos osztályhoz tartozott.)

Dzusi Szakicsi – Szakicsi, aki Sigejuki fivére volt, Curuokában csatlakozott Basóhoz.

Enan – A Szakai család orvosa. Különböző költőiskolákban tanult, mielőtt Basó tanítványa lett. Szerkesztett néhány költészeti kiadványt is.

Kiszagata – Hosszú ideig környékét tartották Japán legszebb partvidékének. 1804-ben azonban a tenger-öbölben földrengés pusztított, szökőár öntötte el a partszakaszt, és átalakult a táj. Azóta hiába keresni a mezőket és legelőket, a gyönyörű dombok helyén pedig kopár szigetek meredeznek.

Dzingu – A legenda szerint a császárnő erre a helyre vetődött, amikor a koreai invázió elől északra menekült. A parton két egyforma kő, a *Kandzsú* és a *Mandzsú* állták az útját. Választania kellett: ha a *Kandzsut* dobja az óceánba, a dagály elviszi hazájába; ha a *Mandzsut*, akkor az egész területet elárasztja a víz. A történet emlékére szentelt templom (*Kanmandzsúdzsú*) a két kőről kapta a nevét.

Siogosi – A név jelentése: dagály-mosta, víz-söpörte. Afféle világvége.

Kiszagata és Macusima – A szöveg szerint az „*uramu*” azt jelenti: keserűség, harag, bánat. Ez nem csak egyszerűen harag, de szomorúság is. A japán költészeti kánonban olyan, mint amikor egy szép nő elkomorodik, és szívében harag, keserűség támad.

„*virágok áznak*” – A „*nebhuhana*” virágjának szirmai magukba szívják az esőt. Az elegáns kép egy szép nőre emlékeztet, ahogy félig lehunyja könnyes szemét. A „*nebu*” a klasszikus kínai irodalom egy női alakjának (az alvó nőnek) ideáját is szimbolizálja. *Nebuhana* másik jelentése: „együtt (és egyszerre) élvezni a gyönyörűséget”.